

עין 1: משנה: מה הקשר בין עניין חובות הורים למסכת קידושין?

חידושי הריטב"א

מתני' כל מצות הבן על האב - בגמרא מפרש לה לכולה מתניתין. והא דקתני לה רבי להא מתניתין הכא, מסתבר לי - משום דבמצות המוטלות על האב לעשות לבנו דקתני רישא, חדא מיניהו "להשיאו אשה" כדמפרש במתניתא. ואידי דתנא הא - תנא אידך.

תרגום: הגמרא תפרש [בהמשך] את כל המשנה. וזה שרבי [יהודה הנשיא] שילב משנה זו דווקא כאן [במסכת קידושין], מתסבר לי שהוא מפני שמבסגרת תיאור המצוות המוטלות על האב כלפי בניו, המפורטות בתחילת המשנה, נמצאת החובה "להשיא [אותו] אשה. ומתוך ששנה מצווה זו, כבר מנה את שאר החובות [של ההורים כלפי ילדיהם].

א. מהי הקושיה איתו מתמודד הריטב"א? (שאלה סמויה - "והא דקתני לה...")

ב. הסבר את העיקרון הפרשני עליו מיוסדת תשובתו ("אידי דתנא הא...")

ג. מהי תשובת הריטב"א לשאלתו? ("חדא מיניהו...")

ד. איזו מסקנה כללית עולה לדעתך בעניין דרך עריכת המשניות על ידי רבי יהודה הנשיא?

עיין 2: מה המקור לכך שיש להורים חובות כלפי ילדיהם?

א. הטרמה: ערוך סקר במקורות שלך וגלה אילו זכויות היו לרומאים על ילדיהם בתקופת המשנה? מתי והיכן לראשונה נחחקו חוקים המגינים על זכויות הילדים?

א ואלה דברי הספר, אשר שלח ירמיה הנביא מירושלם--אל-יתר זקני הגולה, ואל-הכהנים ואל-הנביאים ואל-כל-הל-העם, אשר הגלה נבוכדנאצר מירושלם, בבבלה. ב אחרי זאת יכניה-המלך והגבירה והסריסים שרי יהודה וירושלם, והחרש והמסגר--מירושלם. גביד אלעשה בן-שפן, וגמריה בן-חלקיה: אשר שלח צדקיה מלך-יהודה, אל-נבוכדנאצר מלך--בבל--בבבלה לאמר. ד זה אמר יהוה צבאות, אלהי ישראל: לכל-הגולה--אשר-הגלית מירושלם, בבבלה. ה בני בתיים, ושבוי; ונטעו גנות, ואכלו את-פרין. ו קחו נשים, והולידו בנים ובנות, וקחו לבניכם נשים ואת-בנותיכם תנו לאנשים, ותלדנה בנים ובנות; ורבו-שם, ואל-תמפטו.

ב. מהו הרעיון הכללי העולה מדברי ירמיה? (שים לב: למי הוא פונה, בעקבות איזה אירוע)

ג. עיין מסכתנו לע"ב: איזו הלכה הסמיכו חכמים על פסוקים אלה? מה לדעתך הקשר בין המקרא להסקת חז"ל?

יאנוש קורצ'אק מגילת זכויות הילדים [1929]

ילד הזכות להגנה - "אנחנו לוקחים על עצמנו להגן על הילד מכל צורה של אלימות והתעללות".
ילד הזכות לכבוד סודותיו - "אם ילד בוטח בך עם סודו, היה אסיר תודה, כי אמנו הוא הפרס הגדול ביותר שזכית לו".
ילד הזכות לחינוך - "בולט מאד שבכל מקום ההוצאות על המערכת הצבאית גדולות יותר מאשר ההוצאות לחינוך".
ילד הזכות לחיים לעתיד על כדור הארץ - "אנחנו עדיין בוזזים את ההרים, כורתים את העצים ומחסלים את החיות".
ילד הזכות למחילה - "לעיתים קרובות אנחנו השופטים הנוקשים שלהם במקום להיות היועצים והמנחמים שלהם".
ילד הזכות להתנגד לאי-צדק - "עלינו להפסיק עם הסמכות המוחלטת. צריך תמיד להקשיב ולראות את הדברים דרך עיני הילד".
ילד הזכות לאושר - "תנו לילדים לספוג את שמחת הבוקר. הראו להם אהבה, אדיבות והבנה - הוו דוגמא".
ילד הזכות לשוויון - "מקדמת ילדותנו אנו גדלים מתוך הרגשה כי הגדול חשוב מן הקטן".
ילד הזכות למות בטרם עת - "אהבתה העמוקה של האם עבור ילדה חייבת לתת לו את הזכות למות טרם עת. לא כל שיח צומח לעץ".

ילד הזכות לאהבה - "אהוב כל ילד, לא רק את הילד שלך".
ילד הזכות לכבוד - "כבוד לתעלמות ולעליות והירידות של התפקיד הקשה של ההתבגרות".
ילד הזכות לתנאים אופטימליים לגדילה ולצמיחה - "אנחנו לוקחים על עצמנו לחסל את הרעב, תנאים של צפיפות יתר, הזנחה וניצול. סבל שנוול מעוני מתפשט כמו כינים - אכזריות, פשע וברוטאליות, ניזונים ממנה".
ילד הזכות לחיות בהווה - "ילדים הם אינם מבוגרים של מחר, הם אנשים היום".
ילד הזכות להיות הוא עצמו - "ילד איננו כרטיס לוטו, המסומן לזכות בפרס הראשון".
ילד הזכות לטעות - "אין יותר כסילים בין הילדים מאשר בין המבוגרים".
ילד הזכות להיכשל - "אנחנו מוותרים מראש על הכמיהה המטעה לילדים מושלמים".
ילד הזכות להעביר ביקורת - "לא מאשרים לילדים לשים לב לחסרונותינו ולמגבלותינו. אנחנו מופיעים בפניהם בלבוש השלמות של המבוגר".
ילד הזכות להילקח ברצינות - "לעולם לא תבין ילדים אם תזלזל בתכונותיהם. מי מבקש את דעתו או הסכמתו של הילד?"
ילד הזכות להערכה על מה שהוא - "ערך השוק של הצעירים הוא קטן מאד. רק בעיני אלוהים שווה הפרח של עץ התפוח לתפוח עצמו".

ד. בחר מתוך המגילה שתי זכויות שמשכו את תשומת לבך, הסבר מדוע בחרת בהן ומה משך את תשומת לבך

ה. האם תוכל למצוא הקשרים בין תפיסותיו של יאנוש קורצ'אק לבין מבטם של חז"ל בעניין זכויות הילדים

ה. לעיין נוסף: לפניך קישור לנוסח אמנת זכויות הילד של האו"ם, עיין בה ובחן איך היא מתכתבת עם מבטם של חכמינו.

<http://cms.education.gov.il/EducationCMS/Units/Zchuyot/ChukimVeamanot/amanot/AmanaBeinleumitZchuyotHayeledNosiim.htm>

ו. **לדין:** אני הנחתי שהמונח החזל"י "חובות האב על הבן" שווה ערך "לזכויות המוקנות לילד", אבל האם אכן כך הם פני הדברים? האם אצל חז"ל החובות כלפי הילדים כוללים גם תפיסה של זכויות לילד? אם נקבל זאת עדיין יש לשאול: מדוע בכל זאת חז"ל דברו בלשון של 'חובות' המבוגרים בלבד? (חשוב- אם מגיע לשכבות החלשות זכויות טבעיות, מי יכול לתת להם אותן? מי יהיה האחראי לביצוען?)